

În vara anului 1982 s-au continuat săpăturile arheologice din cadrul complexului neolitic din punctul „La Muscalu”, de la capătul de vest al văii Coadelor, de lângă comuna Radovanu, jud. Călărași.

În cadrul așezării înalte s-au făcut o serie de verificări în porțiuni încă nesăpate, pentru a se ști dacă la baza celui mai vechi nivel al fazei de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița mai există și alte rămășițe de locuințe. Alte sonde de control s-au efectuat și în unele șanțuri mai vechi, săpându-se în pământul viu, pe o adâncime ceva mai mare, pentru descoperirea unor eventuale morminte de copii mici.

Din punct de vedere stratigrafic la baza depunerilor, s-au găsit rare cioburi cu decor excizat spiralo meandric, compus din benzi înguste, scobite și incrustate cu materie albă, alternând cu altele, cruțate, paralele, și înguste, cu suprafața lustruită. Ele sînt specifice fazei Vidra a culturii Boian. Astfel de fragmente ceramice s-au descoperit și în 1982, numai în porțiunea centrală a stațiunii, într-un strat subțire de culoare cafenie deschisă. Vestigiile amintite dovedesc că în timpul fazei Vidra, prin poziția sa prielnică, într-un punct cu cîmp larg de vedere, locul a atras atenția unei comunități modeste, care a locuit o vreme pe prelungirea de terasă înaltă „La Muscalu”. În răstimpul dat nu s-a format un strat de cultură propriu-zis, ci astfel de materiale s-au găsit în câteva puncte distanțate.

Între acea locuire, de scurtă durată, cu intensitate slabă și stabilirea, pentru vreme mai îndelungată a unei comunități din faza de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița, a trecut o perioadă de timp în cursul căreia, pe toată suprafața terenului s-a format un strat subțire de humus.

Prima măsură luată de membrii comunității din faza de tranziție, care și-a ales drept loc de așezare terenul cercetat, a fost aceea de a da foc vegetației. Drept consecință, în mai multe sectoare ale așezării, la baza stratului masiv de cultură, s-a păstrat o bandă subțire neagră și de arsură.

Din două construcții modeste, de la baza nivelului celui mai vechi, s-au găsit porțiuni mici (acoperite cu lipitură de lut amestecat cu paie, ars la roșu) de formă neregulată. Acele resturi modeste de locuințe au fost dezvelite la sfîrșitul perioadei de lucru, urmînd a fi studiate în campaniile următoare de săpături.

S-a continuat analiza amănunțită a rămășițelor locuinței 2 de la baza nivelului 2 (de jos în sus), pentru a se preciza eventuale date despre diferite elemente constructive. S-au găsit alte bucăți mari și mici de lipitură arsă din pereții acesteia, cu urme de tencuială vopsită cu culoare roșie, dovadă că acea locuință a avut în interiorul ei, pereți vopșiți cu roșu și desigur, pictați cu culoare albă. Se cuvine să insistăm asupra modului cum se proceda. Vopsirea cu roșu nu se făcea direct pe lipitura obișnuită de lut amestecat cu o mare cantitate de paie, ci pe peretele acoperit cu lipitură și fețuit, după uscare, se întindea un strat foarte subțire (de numai 1—2 milimetri) de „tencuială” de culoare albicioasă și de-abia după aceea se vopsea peretele cu roșu. La verificarea bucăților de lipitură arsă din pereții locuinței amintite, s-a mai făcut o observație interesantă. Pe pereții ei, poate în dreptul intrării, s-au făcut ornamente în relief. Pe mai mulți bulgări se vede cite o bandă dreaptă în relief, lăță de circa 5 cm și înaltă de aproximativ 1 cm. Pînă acum, pe bucățile de lipitură arsă provenite din pereții locuințelor din cele trei niveluri de la Radovanu, nu s-au găsit astfel de ornamente.

Ocupațiile practicate de către membrii comunității din faza de tranziție sînt bine reprezentate, prin diverse categorii de materiale. Cu prilejul verificării amănunțite a bulgarilor de lipitură arsă, inclusiv a celor mai mici bucăți, s-au descoperit destul de multe amprente de boabe de grîu. S-au găsit imprimate chiar și citeva spice întregi de grîu și de orz, ca și urmele boabelor altor plante cultivate de membrii comunității. Determinările ulterioare vor duce la precizarea speciilor de grîu și altor plante cultivate în perioada dată. Rîșnițele găsite sînt puține și de dimensiuni mijlocii.

Analiza provizorie făcută pe teren a tuturor oaselor de animale, de la cele întregi, până la fragmentele mărunte ne-a dus la constatarea că majoritatea provin de la animale domestice și puține de animale sălbatice.

În cadrul primei categorii predomină cele de bovine (oasele provin din toate părțile scheletului). S-au găsit o serie de mandibule caracteristice; un corn de bovină, relativ scurt, gros la bază și arcuit, ne indică specia de bovine crescute în așezarea studiată. Mai sînt oase de ovicaprine, de porc (mai cu seamă, mandibule de la indivizi tineri).

Varietatea oaselor de animale din cea de a doua categorie este destul de mare: fragmente de coarne de cerb, un corn de căprioară, o mandibulă de rozător (probabil de castor), dinți

de mistreț, ca și foarte multe oase de pasăre. Unul din ele este lung și subțire și provine de la o pasăre de baltă.

A fost delimitată și golită o groapă cu diametrul de peste 1 m, plină cu pămînt amestecat cu foarte multă cenușă și oase. Din pămîntul de umplutură al acelei gropi s-au adunat cîteva sute de oase de pește, de la coaste mici, subțiri, cît firul de păr, pînă la vertebre cu diametrul de cîteva centimetri. Este unul din cele mai bogate loturi de oase de pește din neoliticul țării noastre, speciile acestora urmînd să fie precizate de cercetări ulterioare. Peștii puteau fi prinși fie în riul Argeș, fie în baltă Greaca, amîndouă aflate la peste 5 km distanță de așezarea studiată.

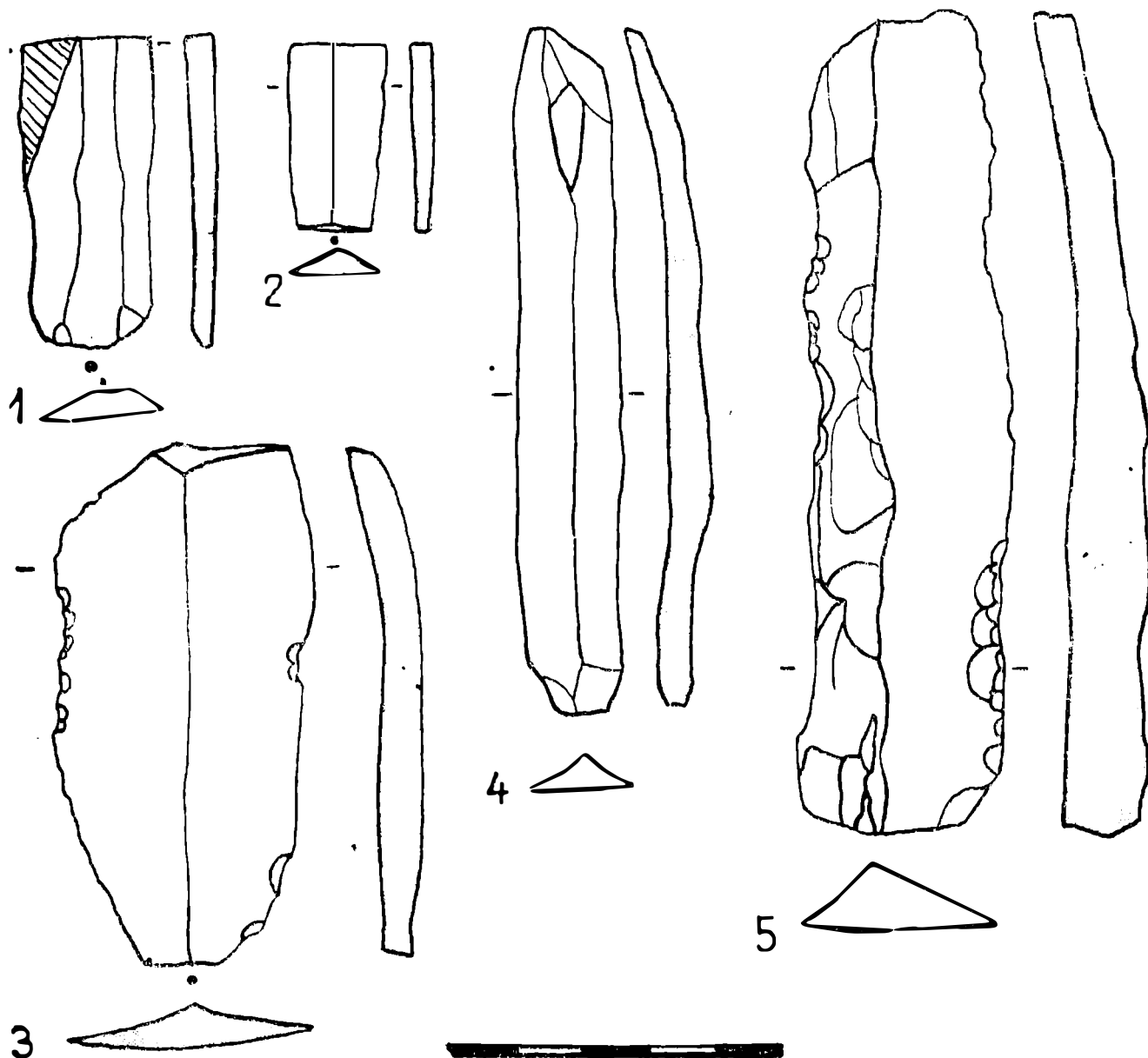

Fig. 1. Radovanu — Unelte de silex (3 — 4 nivelul 3; 1, 2, 5 — nivelul 4).

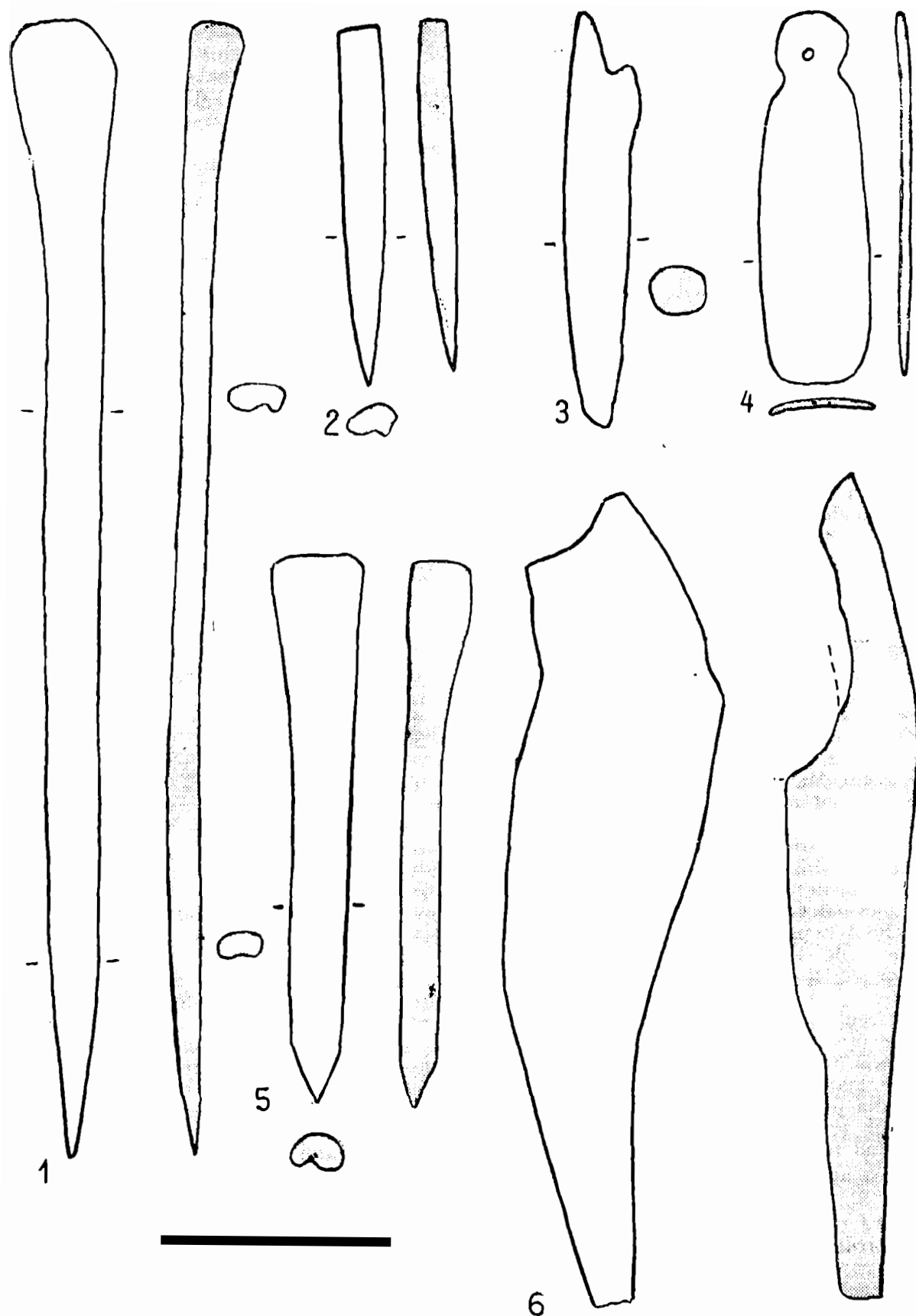

Fig. 2. Radovanu — Unelte de os și corn (2 — 6 nivelul 3 ; 1 nivelul 4).

În săpătură s-au găsit adesea și destul de multe valve de scoici de tip *Unio*, strinse și ele, probabil, din balta Greaca.

S-au scos la iveală și o serie, nu prea bogată, de unelte.

Categoria celor de silex este destul de slab reprezentată, în comparație cu numărul apreciabil de piese descoperite în cursul altor campanii de săpături. Majoritatea au fost lucrate din silex „balcanic”, provenit din platforma prebalcanică, de la sud de Dunăre, deci dintr-o zonă locuită de comunități înrudite aparținând aceleiași faze și culturi. Un număr mult mai mic de piese sînt făcute din silex de culoare neagră, funurie, numit de noi de tip „oltenesc”. Sînt documentate categoriile: lame (unele pînă la 10 cm lungime), segmente de lame, apoi diferite răzuitoare (pe virfuri de lamă sau pe așchii desprinse anume) și cîteva percutoare sferice.

Din categoria uneltelor de piatră șlefuită sînt doar cîteva piese: o dălțiță de formă trapezoidală, o teslă fragmentară, din rocă albicioasă, probabil din tuf vulcanic. Atrage atenția lipsa (mai bine zis raritatea) topoarelor ciocan, cu orificiu pentru fixarea cozii.

Instrumentele de os și de corn sînt și ele puține. S-a găsit numai o săpăligă fragmentară de corn de cerb și cîteva sule unele întregi, altele fragmentare, făcute din oase lungi sau din așchii de oase lustruite.

Torsul și țesutul sînt documentate prin rare fusaiole de lut ars, modelate anume în acest scop și cioburi găurite și rotunjite prin șlefuire pentru a fi folosite ca fusaiole. De asemenea, semnalăm cîteva greutăți de lut ars pentru războiul de țesut vertical. În general greutățile sînt de două feluri: unele au forma de pară, altele ovale sau rotunde, turtite.

Pe întreaga întindere a săpăturii s-au găsit multe fragmente ceramice din felurite vase.

Sub dărîmăturile pereților locuinței nr. 3 din nivelul 3, în partea de mijloc a ei, la demontarea bulgărilor de lipitură arsă proveniți din pereții locuinței, s-au găsit, sparte pe loc, numeroase vase. O situație similară s-a constatat în anii trecuți și în cazul locuinței nr. 2, din același nivel.

Acest fapt îndreptățește concluzia că așezarea corespunzătoare nivelului 3 a fost distrusă de un incendiu puternic în urma unui atac neașteptat, din care cauză locuitorii stațiunii au fugit, lăsînd tot inventarul locuințelor pe loc.

Ceramica aparține ca de obicei mai multor categorii.

Din seria vaselor de uz comun amintim, în special borcanele tronconice, înalte, cu corpul arcuit, ornamentate cu briuri alveolare, în relief cu barbotină și cu proeminențe de diferite forme. Vasele piriforme din această categorie sînt relativ puține. Ele sînt ornamentate tot cu barbotină și proeminențe perforate.

Atrage atenția categoria vaselor din pastă fină. Între materialele strinse, de la baza depunerilor, provenite deci, în majoritate din nivelul 4 (cel mai vechi) sînt destul de multe fragmente din pahare cu partea inferioară tronconică și cea de sus înaltă, cilindrică, de culoare

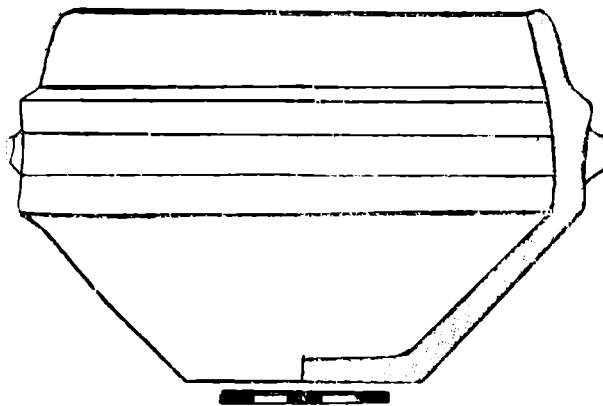

Fig. 3. Radovanu — Vas din pastă fină, cu decor canelat (nivelul 2).

neagră, cu suprafața lustruită și ornamentate cu caneluri paralele și orizontale. Acele pahare au în interior buza țesită oblic și sînt vopsite cu culoare roșie, „crudă”. Din aceeași categorie fac parte castronașele, cu partea superioară cilindrică, ornamentate tot cu caneluri paralele, dese și orizontale. Pe cîteva cioburi se păstrează decorul pictat cu grafit.

S-au găsit și fragmente relativ rare, de suporturi paralelipipedice, cu decor excizat și incrustat cu materie albă. Un fragment de suport similar era ornamentat nu prin excizie, ca de obicei, ci cu benzi puternic reliefate, paralele și orizontale. Pînă acum, în așezarea de la Radovanu nu s-au găsit astfel de suporturi. În perioada dată, s-au folosit și alte suporturi, de exemplu, unul cilindric, ornamentat cu benzi în relief.

Între vasele sparte pe loc pe podeaua-plat-formă a locuinței 3 menționăm și fragmente de vase mari, cu corpul cilindric și cu picior înalt. Astfel de vase au prag lat în jurul gurii. La exterior marginea este pictată cu grafit. Motivele sînt compuse din grupuri de linii subțiri oblice, paralele, asociate cu triunghiuri. De-a lungul buzei în interior, ele au o fișio vopsită cu culoare roșie, „crudă”.

În această campanie de săpături, în cadrul așezării, nu s-a găsit nici o figurină antropomorfă.

Din stratul de pămînt corespunzător nivelului 4, s-a scos la iveală o bucătică mai mare de cărbune de stejar, cuprinzînd porțiuni din 16 inele de creștere anuală. Din punctul de vedere al climii, nu prezintă elemente neobișnuite. Regimul de precipitații, din perioada dată, era normal cu variații nu prea mari. În

prima parte a secvenței, treptat, în decursul primilor patru ani, cantitatea precipitațiilor s-a dublat, ca în următorii trei ani să scadă din nou, ajungând la normal.

Dezvelirea treptată și analiza amănunțită a resturilor locuinței nr. 3, din nivelul 3, a prilejuit noi observații, demne de reținut. Am amintit mai înainte, de descoperirea aglomerării de vase sparte pe loc, din mijlocul ei. După stringerea acelor cioburi și curățirea din nou a podelei-platformă, în partea de nord, pe suprafața ei, perpendicular pe axul lung, s-a observat o dungă de culoare vinată, regulată, care indică, probabil, urma unui perete subțire delimitând o încăpere de maximum 1,50 m lățime.

Înspre colțul de nord-vest al locuinței se văd resturile unei vetre mari, de formă rotundă, cu partea de mijloc bombată. Nu am găsit nici un fel de indicii în privința utilizării acelei încăperi.

Cu aproape două decenii în urmă, pe panta de est a prelungirii de terasă pe care se află așezarea cercetată, s-a săpat un șanț lung de sondare. În cuprinsul lui a fost delimitată o porțiune din șanțul de apărare ce înconjură stațiunea. Mai sus pe coastă, la mai mulți metri distanță de șanț, s-au observat urmele unei amenajări din lemn, reprezentată printr-o fișie (de bucățele de cărbune și de cenușă) de circa 1 m lățime, orientată nord-sud, care părea să reprezinte rămășițele unei palisade neolitice, făcând parte din sistemul de apărare al așezării. Pentru a verifica ipoteza formulată atunci, în 1982, pe panta de nord-vest a fost trasat un șanț de 1 m lărgime și lung de 75 m, de sus (din preajma marginii așezării) și până la piciorul pantei, cu intenția de a atinge din nou acea fișie a presupusei palisade. Într-adevăr, aproape de capătul de jos al șanțului, s-a delimitat acea fișie. Cercetarea amănunțită a fișiei, în porțiunea respectivă având circa 1,50 m lățime a dus la descoperirea numeroaselor bucățele de cărbune, cenușă și în condiții foarte clare, printre cărbuni și câteva cioburi mici. Unul de cițiva cm patrați, avea

în compoziția pastei multă mică, era subțire și ars la roșu. Altul, puțin mai mare, avea culoare cenușie închisă, era subțire și spre interior se vedeau clar urme de la modelarea la roată. Cioburile găsite printre cărbuni datează cu certitudine din feudalismul târziu, și provin dintr-o amenajare având 2—3 secole vechime. Prin urmare, ipoteza privitoare la existența unei palisade neolitice nu s-a confirmat.

Tot în cursul campaniei de săpături din 1982 s-au făcut câteva sondaje mici pe terasa învecinată spre nord, pentru a se găsi și o altă necropolă neolitică, pe lângă cea cunoscută și cercetată în parte până în prezent. Rezultatele au fost negative.

Acestea au fost principalele rezultate ale săpăturilor din anul 1982, din așezarea neolitică de la Radovanu.

LA STATION NÉOLITHIQUE DE RADOVANU, DÉP. DE CĂLĂRAȘI

RÉSUMÉ

À la base de la couche archéologique il y a des faibles traces d'habitation appartenant à la phase de Vidra de la culture de Boian.

Ont continué à fouiller les restes de l'habitation n° 2 (niv. 3), avec les parois peintes. Du même niveau ont été recueillies des molles en terre cuite ayant des empreintes d'épis de blé et d'orge.

Les ossements des animaux domestiques proviennent des bovines, ovicaprines et porcines. Il y a des ossements de cerf, chevrete, castor (?), sanglier, de volailles et de poissons.

Les outils en silex et en pierre polie sont assez rares.

Sur le plancher de l'habitation n° 3 (niv. 3) ont été trouvés des vases cassés sur place. Dans l'habitation n° 3 (niv. 3) auprès du coin du NO il y a une grande âtre ronde, l'habitation ayant aussi un four.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Radovanu. (Outils en silex 3 — 4 niveau 3 ; 1, 2, 5 niveau 4).

Fig. 2. Radovanu. Outils en os et en corne (2 — 6 niveau 3 ; 1 niveau 4).

Fig. 3. Radovanu. Vase en pâte fine à décor cannelé (niv. 2).

